"नवजलकणसेकाच्छीततामादधानः
कुसुमभरनतानां लासकः पादपानाम् ॥")
लासकी, स्त्री, नर्त्तकी। इत्यमरः ॥
लासिका, स्त्री, (लासोऽस्त्यस्या इति। लास+ठन्।) नर्त्तकी। इत्यमरः ॥
लास्फोटनी, स्त्री, आस्फोटनी। वेधनिका। इत्यमरटीकायां रायमुकुटः ॥
लास्यं, क्ली, (लस्+"ऋहलोर्ण्यत्।" ३।१।१२४। इति ण्यत्।) नृत्यम्। इत्यमरः ॥ तौर्य्यत्रिकम्। इति मेदिनी ॥ भावाश्रयं नृत्यम्। ताललयाश्रयं नृत्यम्। इति भरतः ॥
"पुंनृत्यं ताण्डवं प्राहुः स्त्रीनृत्यं लास्यमुच्यते।"
इति सङ्गीतनारायणे नारदसंहिता ॥
(यथा, महाभारते। १। ९८। १०।
"सम्भोगस्नेहचातुर्य्यैर्हावलास्यमनोहरैः।
राजानं रमयामास तथा रेमे तथैव सः ॥")
लास्यः, पुं, (लास्यमस्त्यस्येति। लास्य+अच्।) नर्त्तकः। इति शब्दरत्नावली ॥
लास्यकं, क्ली, (लास्यमेव। स्वार्थे कन्।) नृत्यम्। इति शब्दरत्नावली ॥
लास्या, स्त्री, (लास्यमस्त्यस्या इति। लास्य+अच्। टाप्।) नर्त्तकी। इति शब्दरत्नावली ॥
लिकुचं, क्ली, (लक्यते आस्वाद्यते इति। लक्+बाहुलकात् उचः। पृषोदरादित्वात् इत्वम्।) चुक्रम्। इति राजनिर्घण्टः ॥ (डहुः। अस्य गुणा यथा,—
"पित्तश्लेष्मप्रकोपीणि कर्कन्धुलिकुचान्यपि ॥"
इति चरके सूत्रस्थाने २७ अध्याये ॥)
लिकुचः, पुं, लकुचः। इत्यमरः ॥
लिक्का, स्त्री, लिक्षा। इति शब्दरत्नावली ॥
लिक्षा, क्ली, (लिश गतौ+बाहुलकात् सः। सच कित्। इत्युणादिवृत्तौ उज्ज्वलः। ३। ६६।) यूकाण्डम्। इत्यमरः ॥ लिकि इति भाषा। इत्यमरभरतौ ॥ तत्पर्य्यायः। लिक्का २ लीक्षा ३ लीक्का ४ लिक्षिका ५। इति शब्दरत्नावली ॥ (यथा,—
"बहुपादाश्च सूक्ष्माश्च यूका लिक्षाश्च नामतः ॥"
इति वाभटे निदानस्थाने चतुर्द्दशेऽध्याये ॥)
परिमाणविशेषः। यथा,—
"जालान्तरगते भानौ यच्चाणुर्दृश्यते रजः।
तैश्चतुर्भिर्भवेल्लिक्षा लिक्षाषड्भिश्च सर्षपः ॥"
इति शब्दचन्द्रिका ॥
सयकारकवर्गद्वितीयवतीत्यपि पाठः ॥
लिख, इ सृपि। इति कविकल्पद्रुमः ॥ (भ्वा० पर०-सक०-सेट्।) इ, लिङ्ख्यते। सृपि गतौ। इति दुर्गादासः ॥
लिख, श लेखने। इति कविकल्पद्रुमः ॥ (तुदा०-पर०-सक०-सेट्।) श, लिखति पुस्तकं लेखकः। अयं विभाषया कुटादिरिति केचित्। तेन लिखितं विश्वसृजोऽपि शक्तिहानिरिति। लिखितव्यं लेखितव्यं लिखनं इत्यादि सिद्धम्। इति दुर्गादासः ॥

लिखः, त्रि, (लिखतीति। लेख+"इगुपधज्ञेति।" ३।१।१३५। इति कः।) लेखकः। इति लिखधातोः कप्रत्ययेन निष्पन्नम् ॥
लिखनं, क्ली, लेखनम्। लिपिः। इत्यमरटीकायां सारसुन्दरी ॥ (यथा, मार्कण्डेये। ५१। २२।
"प्रसिद्धमन्त्रलिखनात् शस्तमाल्यादिधारणात्।
विशुद्धगेहावसथादनायासाच्च वै द्विज! ॥")
विधिलिपिरखण्डनीया यथा,—
"यस्य यल्लिखनं पूर्व्वं यत्र काले निरूपितम्।
तदेव खण्डितुं राधे क्षम्ये नाहञ्च को विधिः ॥
विधातुश्च विधाताहं येषां यल्लिखनं कृतम्।
ब्रह्मादीनाञ्च क्षुद्राणां न तत् खण्ड्यं कदाचन ॥"
इति ब्रह्मवैवर्त्ते श्रीकृष्णजन्मखण्डे १५ अध्यायः ॥
लिखितं, क्ली, (लिख+भावे क्तः।) लिपिः। इत्यमरः ॥ लेखनम्। इति भरतः ॥ (लिख+कर्म्मणि क्तः।) लिखितपत्रादौ, त्रि। यथा,—
"प्रमाणं लिखितं भुक्तिः साक्षिणश्चेति
कीर्त्तितम् ॥"
इति मिताक्षरायां याज्ञवल्क्यः ॥
मुनिविशेषे, पुं। यथा, श्राद्धतत्त्वे याज्ञवल्क्यः ॥
"पराशरव्यासशङ्खलिखिता दक्षगौतमौ।
शातातपो वशिष्ठश्च धर्म्मशास्त्रप्रयोजकाः ॥"
लिख्या, स्त्री, परिमाणविशेषः। यथा,—
"जालान्तरगते भानौ यच्चाणुर्दृश्यते रजः।
तैश्चतुर्भिर्भवेल्लिख्या लिख्याषड्भिश्च सर्षपः ॥"
इति शब्दचन्द्रिका ॥
लिग, इ गतौ। इति कविकल्पद्रुमः ॥ (भ्वा०-पर०-सक०-सेट्।) इ, लिङ्ग्यते। इति दुर्गादासः ॥
लिग, इ क चित्रे। इति कविकल्पद्रुमः ॥ (चुरा०-पर०-सक०-सेट्।) इ क, लिङ्गयति शब्दं स्त्रीनपुंसकैः शाब्दिकः चित्रं करोतीत्यर्थः। इति दुर्गादासः ॥
लिगु, क्ली, (लिङ्गति विषयात् विषयान्तरं गच्छतीति। लिग+"खरुशंकुपीयुनीलङ्गुलिगु।" उणा० १। ३७। इति कुप्रत्ययेन साधु।) मनः। इति सिद्धान्तकौमुद्यामुणादिवृत्तिः ॥
लिगुः, पुं, (लिग+कुः।) मूर्खः। इति सिद्धान्तकौमुद्यामुणादिवृत्तिः ॥ भूप्रदेशः। मृगः। इति नानार्थरत्नमाला ॥
लिङ्गं, क्ली, (लिङ्ग्यते अनेन इति। लिङ्ग+घञ्। अभिधानात् क्लीवलिङ्गत्वम्।) चिह्नम्। (यथा, महाभारते। १। २। १२।
"येन लिङ्गेन यो देशो युक्तः समुपलक्ष्यते।
तेनैव नाम्ना तं देशं वाच्यमाहुर्मनीषिणः ॥")
शेफः। इत्यमरः ॥ अनुमानम्। साङ्ख्योक्तप्रकृतिः। (यथा, सांख्यकारिकायाम्। ५५।
"तत्र जरामरणकृतं दुःखं प्राप्नोति चेतनः
पुरुषः।
लिङ्गस्याविनिवृत्तेस्तस्माद्दुःखं स्वभावेन ॥"
प्रकृतिकार्य्यं विकृतिश्च। यथा, तत्रैव। १०।
"हेतुमदनित्यमव्यापि सक्रियमनेकमाश्रितं
लिङ्गम्।
सावयवं परतन्त्रं व्यक्तं विपरीतमव्यक्तम् ॥"
विशेषस्तु तत्र द्रष्टव्यः।) शिवमूर्त्तिविशेषः। इति मेदिनी। गे, २३ ॥ व्याप्यम्। व्यक्तम्। पुंस्त्वादिः। इति त्रिकाण्डशेषः ॥ (यथा, मनुः। ५। १३६।
"एका लिङ्गे गुदे तिस्रस्तथैकत्र करे दश।
उभयोः सप्त दातव्या मृदः शुद्धिमभीप्सता ॥")
सामर्थ्यम्। यथा,—
"यावतामेव धातूनां लिङ्गं रूढ़िगतं भवेत्।
अर्थश्चैवाभिधेयस्तु तावद्भिर्गुणविग्रहः ॥"
इति तिथ्यादितत्त्वे एतत्कारिकाव्याख्यायां रघुनन्दनः ॥ * ॥ अथ शेफार्थस्य लिङ्गस्य पर्य्यायः। शिश्नः २ स्वरस्तम्भः ३ उपस्थः ४ मदनाङ्कुशः ५ कन्दर्पमुषलः ६ शेफः ७ मेहनम् ८ शेफः [स्]९ मेढ्रः १० लांगुः ११ ध्वजः ११ रागलता १३ व्यङ्गः १४। इति शब्दरत्नावली ॥ लाङ्गूलम् १५ साधनम् १६ सेफः १७ कामाङ्कुशः १८। इति जटाधरः ॥ * ॥ लिङ्गमूले वादिलान्तवर्णयुक्तस्वाधिष्ठाननामकषड्दलपद्ममस्ति। यथा,—
"मूलाधारे त्रिकोणाख्ये इच्छाज्ञानक्रियात्मके।
मध्ये स्वयम्भूलिङ्गन्तु कोटिसूर्य्यसमप्रभम् ॥
तद्बाह्ये हेमवर्णाभं व स वर्णचतुर्दलम्।
तदूर्द्ध्वेऽग्निसमप्रख्यं षड्दलं हीरकप्रभम् ॥
वादिलान्तषड्वर्णेन युक्तञ्चाधिष्ठानसंज्ञकम्।
स्वशब्देन परं लिङ्गं स्वाधिष्ठानं ततो विदुः ॥"
इति तन्त्रम् ॥ * ॥
अस्याधिष्ठातृदेवतादिर्यथा।
"प्रजनः सर्व्वभूतानामुपस्थोऽध्यात्ममुच्यते।
अधिभूतं तथा शुक्रं दैवतञ्च प्रजापतिः ॥"
इति महाभारते आश्वमेधिकपर्व्व ॥ * ॥
अस्य शुभाशुभलक्षणं यथा,—
"स्वल्पे लिङ्गे च धनवान् स्याच्च पुत्त्रादिवर्ज्जितः।
स्थूललिङ्गो दरिद्रः स्याद्दुःखेऽकवृषणी भवेत् ॥"
इति गारुड़े ६३ अध्यायः ॥ * ॥
अपि च।
"महद्भिरायुराख्यातं ह्यल्पलिङ्गो धनी नरः।
अपत्यरहितश्चैव स्थूललिङ्गो धनोज्झितः ॥"
महद्भिर्जानुभिरिति शेषः।
"मेढ्रे वामनते चैव सुतान्नरहितो भवेत्।
वक्रेऽन्यथा पुत्त्रवान् स्यात् दारिद्र्यं विनते
त्वधः ॥
अल्पे तु तनयो लिङ्गे शिरालेऽथ सुखी नरः।
स्थूलग्रन्थियुते लिङ्गे भवेत् पुत्त्रादिसंयुतः ॥"
इति गारुड़े ६६ अध्यायः ॥
अन्यच्च।
"दीर्घलिङ्गेन दारिद्र्यं स्थूललिङ्गेन निर्द्धनः।
कृशलिङ्गेन सौभाग्यं ह्रस्वलिङ्गेन भूपतिः ॥
कर्कशैः कठिनैर्लिङ्गैः परदाररतः सदा।
रमते च सदा दासीं निर्द्धनो भवति ध्रुवम् ॥
कृशलिङ्गेन सूक्ष्मेण रक्तलिङ्गेन भूपतिः।
परस्त्रीं रमते नित्यं नारीणां वल्लभो भवेत् ॥
कृशलिङ्गेन रक्तेन लभते चोत्तमाङ्गनाम्।